

Terveys- ja sairaanhoitopalvelut
Medisiiniset palvelut
Infektioiden torjunta

29.8.2023

Syyhy ja sen tartuntojen leviämisen ehkäisy yksiköissä

Syyhy on syyhypunkin aiheuttama kutiseva ihotauti, joka voi aiheuttaa epidemioita hyvinvointialueen yksiköissä ja päiväkodeissa. Epidemian aikana syyhyä esiintyy sekä hoidettavilla että henkilökunnalla ja se voi levitä herkästi myös henkilökunnan perheenjäseniin. Epidemian sammuttaminen voi olla hankalaa ja vaatii yhteistyötä eri ammattiryhmien ja hoitoyksiköiden kesken. Infektioiden torjuntayksikölle ilmoitetaan epidemiaepäilystä.

Tartunta

Syyhypunkki tarttuu kosketustartuntana paljaalta ihoalueelta toiselle tai tartunnan saaneen vaatteiden ja vuodevaatteiden välityksellä. Tartuntaan tarvitaan selkeä ihoaltistus (kädestä taluttaminen, halaaminen, lasten lähileikit, hoitotoimenpiteet, samoissa vuodevaatteissa nukkuminen). Tavallinen syyhy ei tartu lyhytaikaisessa kontaktissa esim. kätellessä. Aikuinen syyhypunkki säilyy hengissä ihon ulkopuolella 1–1,5 vrk, epäkypsä punkki jopa viikon. Syyhypunkki ei levitä mukanaan mitään muuta infektiota henkilöstä toiseen.

Oireet

Syyhypunkki kaivautuu ihon sisään. Ihon voimakas kutina etenkin öisin johtuu punkin ja sen eritteiden ihoärsytyksestä sekä elimistön immuunireaktioista. Tyypillisesti oireisia ihoalueita ovat sormien välit, ranteet, niska, rinta, lapaluiden alue, pakarat ja nivusseutu. Lapsilla syyhypunkki voi olla kasvoissa, kaulassa, päänahassa, kämmenissä ja jalkapohjissa. Tyypillisiä iholöydöksiä ovat pienet vesirakkulat, näppylät ja raapimajäljet. Miespotilaille tyypillisiä peniksen varren joskus kookkaatkin papulat.

Karstasyyhy

Iäkkäillä ja immuunipuutteisilla syyhy voi esiintyä yleistyneenä syyhynä eli karstasyyhynä. Karstasyyhyn aiheuttaja on sama syyhypunkki kuin tavallisen syyhyn, mutta punkkeja on ihossa erittäin runsaasti. Karstasyyhy aiheuttaa hilseilevän, laaja-alaisen, karstaisen ihottuman, joka ei välttämättä kutise. Diagnoosi voi tästä syystä viivästyä.

Terveys- ja sairaanhoitopalvelut
Medisiiniset palvelut
Infektioiden torjunta

29.8.2023

Karstasyyhyssä **tartuttavuus on paljon tavallista syyhyä suurempi** ja **tartunta voi tapahtua myös pintojen tai tekstiilien välityksellä**. Henkilöllä, joka saa tartunnan karstasyyhyä sairastavalta, syyhy ilmenee yleensä tavallisena syyhynä.

Syyhytartunnasta kutinan alkamiseen kuluu ensitartunnasta keskimäärin 3–6 viikkoa ja jakson jälkipuolella tartunta voi jo siirtyä henkilöstä toiseen, mutta vasta oireileva potilas aiheuttaa merkittävän tartuntariskin. Aiemmin sairastettu syyhy jättää immuunipuolustukseen muistijäljen ja uusi syyhytartunta voi alkaa oireilla jo 1–3 päivän jälkeen.

Diagnoosi

Syyhypotilaan diagnoosi ja hoidon aloituspäätös perustuu tyypilliseen anamneesiin (äkillinen alku, lähipiirin vastaava oire) ja taudinkuvaan (öisin voimistuva kutina, syyhykäytävät). Syyhypunkin mutkittavat käytävät löytyvät parhaiten ranteista ja nilkoista, lapsilla kämmenistä sekä jalkapohjista. Käytävän päässä näkyy tummana pisteenä itse punkki. Usein taudinkuva ei kuitenkaan ole tyypillinen ja diagnoosi voi viivästyä. Varma syyhydiagnoosi perustuu ihosta löytyneen syyhypunkin tunnistamiseen mikroskoopilla.

Hoidon onnistumisen varmistaminen

Onnistuneen hoidon kulmakiviä ovat **lääkehoito kahdesti 1–2 viikon välein**, molemmilla kerroilla samanaikaisesti toteutettu **siivous** ja **lähikontaktien hoito** samalla tavalla. Jos joku hoidon osa-alue ei toteudu, on uusintatartunnan riski suuri. Perheenjäsenet, seksikumppanit ja muut lähikontaktissa olevat – **sekä oireilevat että oireettomat** – **hoidetaan kahdesti taudin uusiutumisen ehkäisemiseksi**. Toinen hoitokerta tappaa punkin munista kehittyneet nuoruusmuodot ennen kuin ne ehtivät kehittyä aikuisiksi, lisääntyviksi punkeiksi. Iho-oireiden parantuminen ja jälkikutina voivat kestää jopa 3–4 viikkoa, eikä tätä pidä tulkita hoidon epäonnistumiseksi tai uusintainfektioksi.

Kutinan hoito

Syyhyhädön lisäksi hoidetaan myös syyhyihottuma sekä mahdolliset bakteeri-infektiot.

Terveys- ja sairaanhoitopalvelut
Medisiiniset palvelut
Infektioiden torjunta

29.8.2023

Heti syyhyn lääkityksen jälkeen ihottumaa hoidetaan kahdesti päivässä yleensä noin viikon ajan antibakteerista ainetta sisältävällä kortisonivoiteella. Syyhyyn liittyvään kutinaan voidaan tarvittaessa käyttää antihistamiinia.

Syyhyn hoito

Syyhyyn sairastunut hoidetaan joko permetriinivoiteella tai rikkivaseliinilla tai ivermektiinillä (tablettihoito), **kahdesti yhden - kahden viikon välein**. Tablettihoidon käyttämistä laitosepidemioissa suositellaan. Tablettihoidon toteutus esim. illalla (8–15 t vaikutusaika) ja seuraavana aamuna tapahtuva ihon ja hiusten pesu ja vaate- ja vuodehuolto ei sido niin paljon henkilöstöresursseja ja hoito helppo toteuttaa. Kosketusvarotoimet pidetään voimassa 24 t ajan tehokkaan hoidon alusta.

Syyhyypunkille **altistuneet oireettomat henkilöt (potilaan huonetoverit ja perheenjäsenet) hoidetaan permetriinivoiteella tai ivermektiinillä myös kahdesti yhden – kahden viikon välein**. Jos osastonsisäisiä tartuntoja on runsaasti, harkitaan koko osaston hoitamista kerralla.

Permetriinivoide (Nix® 30 g, emulsiovoide apteekista ilman reseptiä). Voide sivellään suojakäsineet kädessä puhtaalle, kuivalle iholle kaulasta alaspäin koko keholle, myös kämmeniin ja jalkapohjiin. Jos oireita on myös pään alueella, hoidetaan hiuspohja sekä kaula ja niskan alue. Voidetta ei laiteta kasvoille eikä limakalvoille. Erityisen huolellisesti voidellaan sormien ja varpaiden välit, taiteet, kainalot, sukupuolielimet (ei limakalvoja) ja nivuset. Kynnet leikataan lyhyiksi ja voide levitetään kynsien alle huolellisesti. Voidellut kädet suojataan puuvillakäsineillä hoidon ajan. Voide pestään pois vedellä ja saippualla 8–12 tunnin vaikutusajan jälkeen.

Varmistettava, että potilas voi toteuttaa hoidon kunnolla. Jos kädet pestään voiteen vaikutusaikana, voidetta tulee laittaa käsiin uudelleen. Kts. tarkemmat ohjeet ihotautien Syyhyn hoito kotona -ohjeesta. Yöllisen Nix- hoidon jälkeen siivoustoimet tehdään seuraavana aamuna.

Nix-hoito sopii yli 2 kk ikäisille lapsille. Normaalikokoiselle aikuiselle voidetta tarvitaan 1 tuubi, isokokoiselle jopa kaksi. 6–12-vuotiaille voidetta käytetään puoli tuubia ja 2 kk – 5-vuotiaille neljännesosa tuubia.

Terveys- ja sairaanhoitopalvelut
Medisiiniset palvelut
Infektioiden torjunta

29.8.2023

Ivermektiini (Stromectol®, Scatol®) on lääke, jota voidaan käyttää syyhyn sisäiseen hoitoon. Sillä on määräaikainen erityislupa, joten lääkäri voi määrätä sen apteekkiin tavallisella reseptillä. Tabletin vahvuus on 3 mg. Annos on 0,2 mg/kg.

Paino	Annos
15–24 kg	1 tbl
25–35 kg	2 tbl
36–50 kg	3 tbl
51–65 kg	4 tbl
66–79 kg	5 tbl
80- yli kg	6 tbl

Sekä oireisille että oireettomille potilaille **lääkitys toistetaan yhden – kahden viikon kuluttua ensimmäisestä hoidosta**. Sitä ei suositella raskaana oleville eikä alle 15 kiloa painaville lapsille. Imetyksen aikana sitä voi käyttää.

Tabletit otetaan kerralla ruokailun yhteydessä, appelsiinimehua ja alkoholia ei suositella lääkkeen kanssa. Tabletit voidaan ottaa mihin vuorokauden aikaan tahansa, ne voi myös murskata. Raskaana olevia ja alle 15 kg:n painoisia lapsia ei tällä lääkityksellä hoideta. Imetyksen aikana sitä voi käyttää.

Rikkivaseliini syyhyn hoidossa

Alle 6-vuotiaille 5 %, muille 10 % rikkivaseliini. Voidemäärä Nix-voiteen tapaan.

Ex tempore-ohje: Sulfur petrolatum 5 % tai 10 %

Sulfur ad usum externum 50 mg tai 100 mg

Paraffin liq. 100 mg

Vaselin alb. ad 1 g.

Iho pestään pesuaineella ja vedellä ennen voiteen levitystä. Ihon on oltava puhdas ja kuiva. Voidetta levitetään **kolmena iltana** ohut kerros ihoon koko keholle päätä lukuun ottamatta, vauvoille myös pääläelle. Voidetta on levitettävä huolellisesti kynsireunojen alle, sormien ja varpaiden väleihin, ranteisiin, kainaloihin, napaan sekä ulkoisiin sukupuolielimiin. Kädet voidellaan uudestaan aina käsienpesun jälkeen. Voiteen

Terveys- ja sairaanhoitopalvelut
Medisiiniset palvelut
Infektioiden torjunta

29.8.2023

annetaan vaikuttaa (8) -24 tuntia, jonka jälkeen se pestään pois ja uusi voide levitetään iholle kuivaamisen jälkeen. Teho on paras, jos voide saa vaikuttaa 24 tuntia.

Syyhyä sairastava	Permetriini-voide (Nix®) tai ivermektini (Stromectol®, Scatol®) po. kahdesti 1–2 viikon välein
Syyhyille altistunut huonekaveri	Permetriini-voide tai ivermektini po. kahdesti 1–2 viikon välein
Syyhyä sairastavan potilaan läheiseen fyysiseen hoitoon osallistunut oireeton työntekijä	Permetriini-voide tai ivermektini po. kahdesti 1–2 viikon välein
Kotiutuneen syyhyipotilaan oireeton perheenjäsen, syyhyyn sairastuneen työntekijän oireeton perheenjäsen	Permetriini-voide tai ivermektini po. kahdesti 1–2 viikon välein
Raskaana olevat, imettävät äidit ja alle 2 kk:n ikäiset lapset	Permetriini- tai rikkivaseliini-voide kahdesti viikon välein

Karstasyyhyipotilaan hoitoon suositellaan samanaikaista ivermektini- ja permermetriinivoidehoitoa/ rikkivaseliinivoidehoitoa.

Syyhypotilas hoidetaan kosketuseristyksessä

Huonesijoitus

Tartunnan saanut hoidetaan kosketusvarotoimin ensisijaisesti yhden hengen huoneessa, kunnes ensimmäisen hoitokerran alusta on kulunut 24 tuntia. Potilas/asukas voidaan hoitaa myös tavallisessa potilashuoneessa kosketusvarotoimien mukaisia suojaimia käyttäen. Karstasyyhypotilas hoidetaan aina yhden hengen huoneessa, kunnes molemmat hoitokerrat on toteutettu ja hoito todettu tehonneeksi.

Käsihygieniä

Käsien huolellinen pesu ja desinfektio

Terveys- ja sairaanhoitopalvelut
Medisiiniset palvelut
Infektioiden torjunta

29.8.2023

Suojaimet

Suojakäsineitä ja kertakäyttöistä suojatakia/hihallista suojaesiliina käytetään, kun kosketaan potilaan ihoa, vaatteita ja vuodevaatteita. Paljaat ihonkohdat käsissä suojataan (suojakäsineet vedetään hihansuun päälle).

Vierailijat

Opastetaan käsihygienia. Opastetaan istumaan tuolilla, ei potilasvuoteella.

Tutkimus- ja hoitovälineistö

Pesu ja desinfektio huuhteludesinfektiokoneessa (esim. Deko). Vesipesua kestävämmille välineille tehdään pintadesinfektio. Eristyksen loputtua huoneessa avonaisena olevat hoitotarvikepakkaukset laitetaan roskeen. Avaamattomat hoitotarvikkeet ym., joita ei voi puhdistaa suljetaan muovipussiin 3 vuorokaudeksi.

Ruokailu

Normaali käytäntö

Pyykki-, vuode- ja muu tekstiilihuolto

Vaatteet, pyyhkeet ja vuodevaatteet vaihdetaan aina hoitoa seuraavana aamuna. Potilaan vuode pyyhitään, patjansuojus tarkistetaan ja vuode pedataan puhtaaksi. Mikäli patjansuojus ei ole ehjä, poistetaan patja käytöstä yhden viikon ajaksi. Myös hoitoa edeltävien kolmen vuorokauden aikana käytetyt vaatteet ja vuodevaatteet laitetaan pyykkiin.

Pyykki pakataan yksikön tartuntavaarallisen pyykkiohjeen mukaan ja lähetetään pesulaan. Pyykipussiin laitetaan merkintä "SYYHY".

Mikäli pesu pesulassa ei ole mahdollista, pestään pyykki hoitoyksikössä 60 asteessa tai lähetetään pestäväksi kotiin. Vesipesu vähintään 60 °C:ssa hävittää syyhypunkit.

Vaihtoehtona vaatteet ym. voi laittaa pakastimeen tai talvella ulos pakkaseen (-20 °C) yhdeksi vuorokaudeksi. Patjat, sohvot ym. imuroidaan ja tuuletetaan. Saunan kuumuus (yli 80 °C) tappaa punkit, 2 tuntia. Vesipesua kestävämmät vaatteet, jalkineet, peitot, patjat, tyyny, pehmolelut, kengät ym. poistetaan käytöstä suljettuun muovipussiin yhden viikon ajaksi.

Terveys- ja sairaanhoitopalvelut
Medisiiniset palvelut
Infektioiden torjunta

29.8.2023

Likaantunut patja, jossa ei ole ollut hygieniasuojusta, poistetaan yhden viikon ajaksi, jolloin syyhyepunkki kuolee (epäkypsä punkki voi elää jopa viikon) ja patja voidaan ottaa jälleen käyttöön. Huonokuntoinen patja tai patjansuojus hävitetään.

Potilashuoneen siivous

Huone siivotaan normaalisti, ensisijaisesti mikrokuituisella siivouspyyhkeellä, joka pakataan tartuntavaarallisen pyykkiohjeen mukaan. Karstasyyhyssä huoneen kosketuskorkeudella olevat tekstiilit pestään (pitkät ikkunaverhot ja väliverhot) ja tekstiilipintaiset huonekalut imuroidaan huolellisesti. Siivouksen jälkeen potilaspaikan voi ottaa suoraan käyttöön.

Jätteet

Normaali käytäntö

Syyhyepidemia

Jos yksikössä (esimerkiksi osasto, palvelukoti, päiväkotiryhmä) todetaan **syyhyn leviämistä eli 2 tai useampi sairastuu**, katsotaan että yksikössä on epidemia. Sairastuneet voivat olla yksikön potilaita, asiakkaita tai työntekijöitä. Päiväkotiepidemiassa on huomioitava, että tartunnan saaneet lapset ovat eri perheistä. Ilmoita epidemiasta oman alueen hygieniahoitajalle tai infektioidentorjuntayksikköön. Infektioidentorjuntayksiköstä saa asiantuntija-apua epidemian hallintaan saamiseksi. Karstasyyhyepäilyssä tulee ottaa heti yhteyttä infektioidentorjuntayksikköön.

Päiväkotiryhmä

Perheen tulee ilmoittaa päiväkotiin lapsen syyhytartunnasta. Päiväkotilapsilla on huomioitava, että ovat kotona 24 t tunnin varoajan toteutetun hoidon jälkeen. Epidemiatilanteessa kaikki päiväkotiryhmän altistuneet lapset ja hoitajat hoidetaan. Hoidon samanaikaisuus tulee varmistaa. Henkilökunta saa hoidon työterveyshuollon kautta.

Terveys- ja sairaanhoitopalvelut
Medisiiniset palvelut
Infektioiden torjunta

29.8.2023

Altistuneiden mutta oireettomien perheenjäseniä ei hoideta. Muut perheen jäsenet hoidetaan vain, jos perheen jäsen on oireinen. Syyhyepidemiatilanteessa tulee huolehtia perheiden riittävästä tiedottamisesta.

Myös päiväkodissa kiinnitetään huomio tekstiilien huoltoon. Mikäli tekstiilejä ei voi pestä ne voidaan yleensä imuroida (patjat, sohvut ym.). Vesipesua kestävämmät vaatteet, jalkineet, peitot, patjat, tyyny, pehmolelut, kengät ym. voidaan laittaa kahdeksi vuorokaudeksi ulos tuulettumaan, poistaa käytöstä vuorokausiksi tai mahdollisesti laittaa pakastimeen vuorokausiksi. Patjat ja sohvut ym. imuroidaan.

Osaston toimenpiteet syyhyepidemiassa

- epidemiaselvitystyöryhmä kutsutaan kokoon heti, kun epidemiaa epäillään
- diagnoosi varmennetaan
- kartoitetaan epidemian laajuus
 - oireilevien syyhypotilaiden tunnistaminen (potilaat ja henkilökunta)
 - altistuneiden määrä osastolla (potilaat ja henkilökunta)
 - altistuneiden vierailijoiden ja perheenjäsenten luettelointi
 - altistuneiden jo muualle siirtyneiden potilaiden kartoittaminen
- estetään uudet tartunnat
- päätetään hoitotoimien laajuus
- varmistetaan, että hoito toteutetaan mahdollisimman samanaikaisesti ja häätöpäivänä on riittävästi lääkkeitä, vaatteita, vuodevaatteita sekä henkilökuntaa. Informoidaan pesula, sairaala-apteekki, varasto (patjat, hoitotarvikkeet) ja työterveyshuolto
- huolehditaan sairastuneiden työntekijöiden ammattitauti-ilmoituksista
- suunnitellaan epidemiasta tiedottaminen
- varaudutaan mahdollisiin välillisesti tartunnan saaneiden henkilöiden kulukorvausvaateisiin
- varmistetaan epidemian sammumisesta (sairastuneiden jälkikontrolli 2–4 viikon kuluttua hoidosta).